

Πρόλογος

της Άννας Λυδάκη

Το βαθύ, υγρό βλέμμα του σκύλου φανερώνει αγάπη και αφοσίωση, αλλά κρύβει πάντα και μιαν αδιόρατη μελαγχολία, ακόμη κι όταν αυτός παίζει. Και έχει κανείς την εντύπωση πως όλα όσα έζησαν προ αμνημονεύτων ετών οι πρόγονοί του κοντά στον άνθρωπο άφησαν για πάντα το σημάδι τους στα μύχια της ψυχής του και αυτά «αφηγείται» σιωπηλά.

Υποθέτω ότι αυτό το βλέμμα, με το βάρος του παρελθόντος μέσα του, ώθησε τον Ιωσήφ Μποτετζάγια στη συγγραφή της *Ανθρώπινης ιστορίας των σκύλων*. Μια ιστορία που –όπως κάθε ιστορία– εμπεριέχει χαρές και λύπες, εποχές πολέμου και ειρήνης, εποχές αγάπης και μίσους ανάμεσα στους ανθρώπους και ανάμεσα στον άνθρωπο και το σκύλο.

Είναι μια ιστορία που θα μπορούσε να τη δει κανείς και αντίστροφα: Ως μια μελέτη της ανθρώπινης συνθήκης μέσα από την ιστορία του σκύλου, από την εποχή που εξημερώθηκε έως σήμερα. Και δεν θα μπορούσε να είναι αλλιώς, αφού ο σκύλος συνοδεύει τον άνθρωπο στην πορεία του από πολύ νωρίς, επί χιλιετίες. Ήταν το πρώτο ζώο που εξημερώθηκε από τον *homo sapiens*, πριν ακόμη ανακαλύψει ο άνθρωπος τη γεωργία. Κάποιοι λύκοι, λιγότερο επιθετικοί από τους υπόλοιπους, αποφάσισαν να πλησιάσουν τον άνθρωπο και

να μείνουν κοντά του, αφοσιωμένοι περισσότερο σ' αυτόν απ' ό,τι σε άτομα του είδους τους.

Όμως, ενώ η αγάπη και η αφοσίωση του σκύλου είναι σταθερά δώρα προς τον άνθρωπο, χωρίς ιδιοτέλεια και χωρίς απαιτήσεις για αντίδωρα, δεν υπάρχει πάντα και η ανάλογη ανταπόκριση. Η σχέση ανάμεσά τους ήταν και είναι άνιση, όπως συμβαίνει και με όλα τα άλλα ζώα που με την εξημέρωση βρέθηκαν στο έλεος του ανθρώπου, ο οποίος τα χρησιμοποιεί κατά το δοκούν. Η «ανθρώπινη» ιστορία του σκύλου δεν φανερώνει πάντα «ανθρωπιά» με την έννοια της αγάπης, της συμπόνιας, της ενσυναίσθησης. Η δυτική σκέψη κυριάρχησε και η αντικειμενοποίηση των όντων λειτούργησε εις βάρος εκείνων που δεν ανήκαν στο ανθρώπινο είδος.

Ο Ι. Μποτετζάγιας πιάνει το νήμα από την αρχή και αντλεί δεδομένα από τη μυθολογία, την ιστορία, την αρχαιολογία, την τέχνη, την αρχαιοελληνική γραμματεία και τα γραπτά μνημεία γενικότερα, μελετά ιερά βιβλία και παραβολές, ιστορίες των αγίων και άλλες αφηγήσεις, προκειμένου να παρουσιάσει την ιστορία του σκύλου και την εκάστοτε σχέση του με τον άνθρωπο στο κυνήγι και στους πολέμους, την αντιμετώπισή του από τις θρησκείες και τις σχέσεις στοργής και απέχθειας που κατά καιρούς αναπτύσσονταν ανάμεσά τους.

Στην αρχαιότητα και στη ρωμαϊκή εποχή θεοί, άνθρωποι και σκύλοι συνυπάρχουν: Ο *μολοσσός* κατάγεται από το χάλκινο σκυλί που έφτιαξε ο Ήφαιστος για τον Δία, στο οποίο ο πατέρας των θεών εμφύσησε ζωή. Η θεά Άρτεμις συνοδεύεται από ελάφι ή σκύλο, ενώ στον ουρανό, στον αστερισμό του Κυνός λάμπει ο Σείριος, ο σκύλος του Ωρίωνα. Στη Γη *κύνες διάπονοι*, ακούραστοι στο κυνήγι, και *ιταμαί* ή *πάριπποι*, που τρέχουν δίπλα στα άλογα, *εγουσίαι κύνες*, που πήραν το όνομά τους από την κελτική φυλή της Γαλατίας, σκύλοι *vertragi*, που φθάνουν σε ταχύτητα το λαγό, σκύλοι *δρομικοί* κ.ά., ενώ

σκύλοι *τεσέμ* και σκύλοι *σελούκι*, που εικονίζονται σε αιγυπτιακές τοιχογραφίες, χρησιμοποιούνται για το κυνήγι και για τις κυνομαχίες. Παράλληλα με τα είδη, δίνονται οδηγίες για την επιλογή των πλέον κατάλληλων γι' αυτές τις δραστηριότητες και τη σχετική εκπαίδευσή τους.

Κατά το Μεσαίωνα, αλλά και αργότερα, τα «κυνηγετικά συγγράμματα» είναι πολλά μας πληροφορεί ο Μποτετζάγιας και χαρακτηριστικά αποσπάσματά τους παρατίθενται στο βιβλίο του. Την ίδια περίοδο στην Ανατολή οι σαμουράι, όπως και οι ευγενείς στην Ευρώπη, εκτρέφουν μεγαλόσωμα σκυλιά για την προστασία τους και για το κυνήγι. Μάλιστα ο Τσουναγιόσι (17ος αιώνας), γνωστός ως Σογκούν ο Σκύλος, αποφασίζει να τιμωρείται με θάνατο όποιος κακομεταχειρίζεται σκύλο.

Από πολύ νωρίς χρησιμοποιούνται οι σκύλοι και στους πολέμους. Με συγκλονιστικά ντοκουμέντα, εικόνες και μαρτυρίες ο Μποτετζάγιας μας πληροφορεί ότι από το 2ο αιώνα π.Χ., που οι Αιγύπτιοι ρίχνουν σκύλους στα πεδία των μαχών, και μέχρι το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο οι σκύλοι εκπαιδεύονται ως σκοποί, ανιχνευτές και αγγελιαφόροι και σκοτώνονται σε πολέμους χωρίς λογική. Χωρίς λογική είναι και οι ζωοτομές που γίνονται στους σκύλους, οι οποίοι έχουν την ατυχία να μοιάζουν τόσο πολύ στον άνθρωπο. Στο όνομα μιας επιστήμης, που υποτίθεται ότι θα καλυτερεύσει τη ζωή του ανθρώπου, οι σκύλοι χάνουν την ιερότητα που είχαν κοντά στον Ασκληπιό και βασανίζονται ανώφελα στα χειρουργικά τραπέζια.

Η ιουδαϊκή θρησκεία απεχθάνεται εν πολλοίς τα σκυλιά, ενώ η χριστιανική θεωρεί ότι τα ζώα δεν έχουν ψυχή, άρα ούτε μέλλουσα ζωή, και ο Καρτέσιος τα θεωρεί αντικείμενα χωρίς λογική. Ο Άγιος Αλβέρτος και ο Άγιος Δομίνικος, που συνοδεύονται από σκυλιά, ο Άγιος Χριστόφορος ο Κυνοκέφαλος, ο Άγιος Φραγκίσκος, ο Φτωχούλης του Θεού, δεν είχαν φαίνε-

ται μεγάλη επίδραση στο σύνολο των χριστιανών, ενώ η στάση του Ισλάμ είναι αντιφατική, καθώς άλλοτε αποστρέφεται τους σκύλους και άλλοτε τους συμπαθεί.

Βέβαια, πέρα από τις κυρίαρχες απόψεις, από την αρχαιότητα μέχρι τους νεότερους χρόνους υπήρχαν άνθρωποι που, όπως ο Οδυσσέας, συγκινούνταν με την αφοσίωση των σκύλων και τους αγαπούσαν, τους προστάτευαν, τους φρόντιζαν, γνώριζαν την ευνοϊκή επίδρασή τους στους ασθενείς και θλιβόνταν με το θάνατό τους. Ο Μποτετζάγιας παρουσιάζει σχετικές επιτύμβιες στήλες και ποιήματα που συγκινούν και αναφέρει τις πρώτες προσπάθειες ανθρώπων για την προστασία και την ευζωία των σκύλων. Προσπάθειες απλών ανθρώπων, ευγενών και βασιλιάδων που αποδεικνύουν ότι η ανθρώπινη ιστορία των σκύλων δεν είναι πάντα απάνθρωπη.

Για τη συγγραφή αυτής της εξαιρετικής και πρωτότυπης μελέτης του Μποτετζάγια πιστεύω ότι το έναυσμα ήταν η θυμική διάθεση του συγγραφέα, το συναίσθημα, η συμπόνια, η αγάπη προς τα ζώα γενικά και τον σκύλο ειδικά, στο πρόσωπο του οποίου συγκεκριμενοποιείται η στάση του ανθρώπου απέναντι στα υπόλοιπα ζώα. Όμως, το εντυπωσιακό στοιχείο στο σημαντικό αυτό έργο είναι το γεγονός ότι ο συγγραφέας ισορροπεί επιτυχώς ανάμεσα στη λογική και τη συμπάθειά του, που και αυτή οπωσδήποτε είναι μια μορφή ορθολογισμού, όπως υποστηρίζουν ο Μ. Σέλλερ και άλλοι στοχαστές. Τα συναισθήματα διαφαίνονται αλλά η καταγραφή γεγονότων και συμβάντων είναι τεκμηριωμένη με ιστορικά ντοκουμέντα, έγγραφα και εικόνες και υποστηρίζεται με επιστημονικά επιχειρήματα. Και εντέλει, όποια κι αν ήταν η αφορμή για τη συγγραφή αυτού του βιβλίου, το αποτέλεσμα είναι σπουδαίο και δικαιώνει το δημιουργό του, που είναι φανερό ότι για πολύ καιρό αναζητούσε και συνέλεγε στοιχεία για τη μελέτη του.

Μετά το διάβασμα του βιβλίου του Ιωσήφ Μποτετζάγια είδα ακόμη πιο καθαρά μέσα στα μάτια του σκύλου μου αυτή την άφατη, απερίγραπτη θλίψη που προανέφερα και ταυτόχρονα μια υπενθύμιση: Μοιάζουμε, όσο και αν ο άνθρωπος απωθεί αυτή την ιδέα θέλοντας να ξεχάσει το ζωικό μέρος της ύπαρξής του. Πριν από εκατομμύρια χρόνια οι άνθρωποι δεν ξεχώριζαν από τους άλλους οργανισμούς. Ίσως αυτή την ομοιότητα, που μάλλον την αισθάνονται και τη «βλέπουν» οι σκύλοι, να την αναγνωρίζουν ακόμη και κάποιες μη δυτικές κοινωνίες, που σέβονται τα ζώα. Οι δυτικές κοινωνίες την απώθησαν εν ονόματι της προόδου και αυτό αποβαίνει εις βάρος όλων των όντων.

Η *Ανθρώπινη ιστορία του σκύλου* φανερώνει και τη δική μας πορεία μέσα στον κόσμο. Η ιστορία του τετράποδου που αποφάσισε να γίνει ο καλύτερος φίλος του ανθρώπου, έστω και χωρίς να έχει πάντα ανταπόκριση στην αγάπη και την αφοσίωσή του, φανερώνει ένα παρελθόν εσαεί παρόν και μας ωθεί να αναθεωρήσουμε στάσεις και απόψεις για τα μη ανθρώπινα ζώα. Και σίγουρα όταν θα κοιτάζουμε το σκύλο θα μπορούμε πλέον να «ακούμε» τα όσα αφηγείται με το βλέμμα του, όλα όσα κουβαλά αιώνες τώρα βαθιά κρυμμένα μέσα του.